

ขวานหิน

ขวานฟ้า

ขวานถา

ขวานถาก

หนึ่งในเครื่องมือที่ใช้ดำรงชีพของคนภาคใต้ตั้งแต่สมัยยุคหิน

จวน ชูส่งแสง - เรียบเรียง

ขวาน เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ของมนุษยชาติ เริ่มมีมาแล้วแต่ครั้งยุคหิน ได้พัฒนารูปแบบและวิธีการใช้จากสมัยหินเก่า หินกลาง หินใหม่ จนกระทั่งถึงยุคโลหะ ปัจจุบัน ขวานก็ยังคงเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่สำคัญยิ่งของมนุษย์อยู่ จึงนับได้ว่าขวานเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีประวัติอันยาวนานกว่าบรรดาเครื่องมือ เครื่องใช้ประเภทของมีคมอย่างอื่น มีอยู่หลายประเภท เช่น ขวานหินกะเทาะ ขวานหินขัด ขวานฟ้า ขวานถา ขวานถาก

ที่สำคัญที่สุดคือขวานหิน เป็นเครื่องมือเพื่อการดำรงชีพมาตั้งแต่สมัยหินกลางที่เรียกกันว่า “ขวานหินกะเทาะ” ซึ่งพบในประเทศไทยหลายแห่ง โดยเฉพาะภาคใต้เคยพบที่อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา จึง สันนิษฐานได้ว่าเมื่อประมาณห้าพันถึงหมื่นปีมาแล้ว ดินแดนของภาคใต้คงจะมีคนสมัยหินกลางอาศัยอยู่

มาถึงสมัยหินใหม่ มนุษย์ได้เปลี่ยนกรรมวิธีในการทำใหม่คือแทนที่จะกะเทาะหินให้มีคม กลับเป็น โกลนหินให้ได้รูปทรงตามที่ต้องการแล้วขัดจนเรียบมีลักษณะคล้ายกับขวานในปัจจุบัน ขวาน หินยุคนี้เรียกว่า “ขวานหินขัด”

ขวานหินขัดหรือขวานฟ้าที่มีป่า ยุคก่อนประวัติศาสตร์สมัยหินใหม่

ขวานหินขัดที่พบในบริเวณดินแดนของภาคใต้ นั้น แบ่งออกเป็น ๔ ชนิด คือ

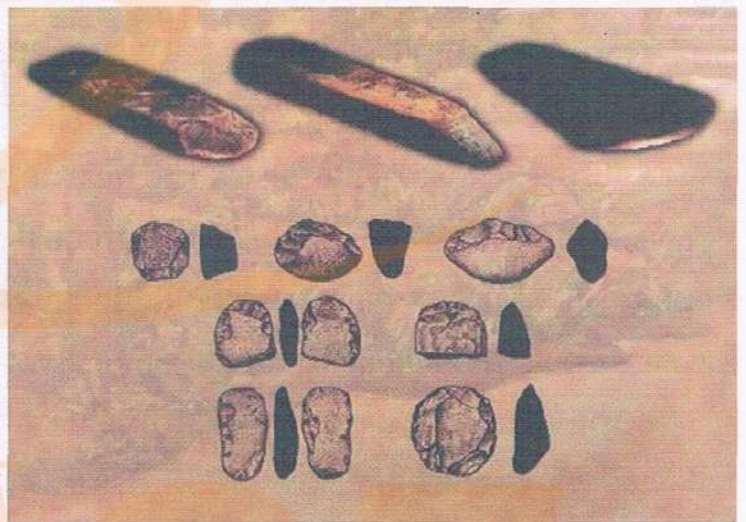
๑. ขวานหินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ส่วนที่เป็นคมขวานจะกว้างกว่าส่วนที่เป็นหัวขวาน ด้านหัวขวานจะกลมมน ส่วนของคมขวานจะผายออก เป็นรูปด้านตัดของรูปสี่เหลี่ยมคางหมู

๒. ขวานหินชนิดมีปาก ขวานหินชนิดนี้จะมียอดยื่นออกมาในส่วนกลางของหัวขวาน นักโบราณคดีเชื่อว่า เป็นขวานหินที่มีมาก่อนชนิดที่ ๑

๓. ขวานหินจะงอยปากนก มีลักษณะคล้ายจะงอยปากนก

๔. ขวานหินสามเหลี่ยมหน้าจั่วยอดป้าน ที่มีลักษณะของด้านหรือส่วนที่คมขวานกลมมน แต่ด้านส่วนที่เป็นหัวขวานหรือสันขวานนั้นจะแหลม คล้ายรูปไข่หรือรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่วยอดป้าน

ขวานหินในสมัยหินใหม่เรียกกันว่า "ขวานหินขัด" มีอายุประมาณ ๔,๐๐๐ ปีมาแล้ว ในปัจจุบันนิยมเรียกว่า "ขวานฟ้า"

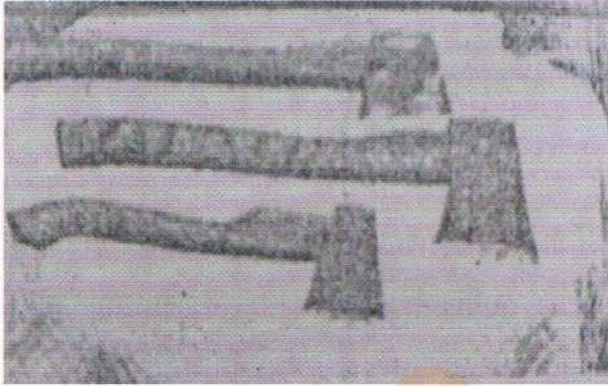
ที่เรียกกันว่า ขวานฟ้า เพราะเชื่อกันว่าเป็นสะเก็ดหินที่ตกลงมาจากท้องฟ้า นิยมใช้เป็นเครื่องรางของขลังป้องกันเสนียดจัญไรต่าง ๆ เช่นใช้เป็นเครื่องคุ้มครองป้องกัน ผีศาจ และอุบัติเหตุเชื่อกันว่าป้องกันฟ้าผ่าได้

ต่อมาถึงยุคโลหะและยุคปัจจุบัน มนุษย์ได้รู้จักประดิษฐ์ขวานที่ทำด้วยโลหะคือเหล็ก ขึ้นมาหลายรูปแบบ เป็นเครื่องมือในการดำรงชีพที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีชื่อเรียก ขนาด และลักษณะการใช้แตกต่างกัน เฉพาะในท้องถิ่นภาคใต้ แบ่งชนิดของขวานโลหะ หรือ ขวานเหล็กได้ดังนี้

๑. ขวานทอยเตา เป็นขวานที่มีขนาดใหญ่ด้านที่เป็นส่วนคมกว้างประมาณ ๕ - ๗ นิ้ว ด้ามมีความยาวประมาณ ๓ - ๔ ศอก ไม้ที่ใช้ทำด้ามขวานต้องแข็งแกว่ง และเหนียว ขนาดพอกกระชับมือของผู้ใช้ หรือเรียกกันตามภาษาถิ่นได้ว่า "พอหน่วงๆ มือ"

ขวานทอยเตาใช้งานสำหรับตักแต่งเหลี่ยมไม้ซุงโดยเฉพาะ ผู้ใช้ขวานต้องขึ้นไป ยืนบนท่อนซุงที่ต้องการทำเหลี่ยม โดยใช้มือทั้งสองจับด้ามขวานส่วนที่ค่อนข้างมาทางปลายด้าม

แล้ววางส่วนกลางด้ามลงบนขาของผู้ใช้ เพื่อเป็นการผ่อนแรงมือในการถากไม้ซุงนั้นอีกทีหนึ่ง การถากผิวไม้ซุงด้วยกรรมวิธีดังกล่าว ในภาษาถิ่นใต้บางท้องถิ่นเรียกว่า “ทอยเตา” และเนื่องจากด้ามขวานชนิดนี้ยาวมาก บางครั้งผู้ใช้อย่างได้ประโยชน์จากด้ามขวานนี้เป็นไม้คาน ใช้หาบสิ่งของได้ด้วย

ขวานตา ขวานตาแบบต่างๆ

ขวานเจาะจุกไม้

๒. ขวานตา เป็นขวานขนาดใหญ่รองลงมาจากขวานทอยเตา ส่วนคมมีความกว้างประมาณ ๔ นิ้วด้ามยาวประมาณ ๓ คอก ใช้ทั่วไปตามชนบท ใช้โค่นไม้ ฝ่าฟัน (เฉียงฟัน) จึงเป็นขวานที่ไม่ค่อยสมบูรณ์นัก เพราะขาดความเอาใจใส่จากผู้ใช้ บางเล่มก็กลายเป็นขวานขี้อ่อนหรือไม้ก็ด้ามหัก หรือ แตก จึงเกิดสำนวนพูดในภาษาถิ่นใต้ว่า “คนวาน ขวานยืม”

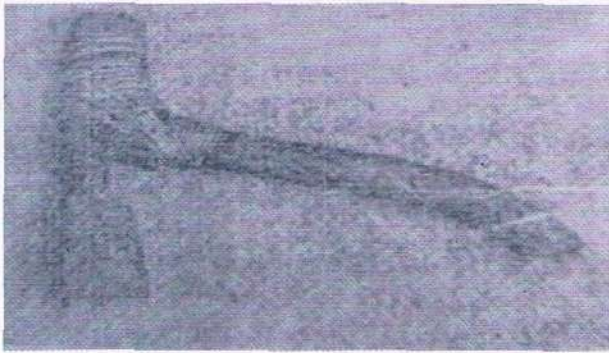
“คนวาน” หมายถึง คนที่ทำงานให้ผู้อื่น โดยไม่ได้ค่าจ้าง คนพวกนี้ส่วนมากก็จะมาช่วยทำตามที่เราไว้วานด้วยความเกรงใจ เขามักจะทำให้เราเพียงแต่ให้ผ่าน ๆ ไปเท่านั้น หรือเป็นคำพูดถากถางคนที่ไม่ดี อีกด้วย

ส่วน “ขวานยืม” ก็คือขวานที่ยืมมาจากคนอื่น เจ้าของขวานก็มักจะให้ยืมเฉพาะขวานที่ตนไม่ค่อยหวงแหน จึงมักจะได้ขวานที่ไม่ค่อยมีคุณภาพหรือความสมบูรณ์นัก

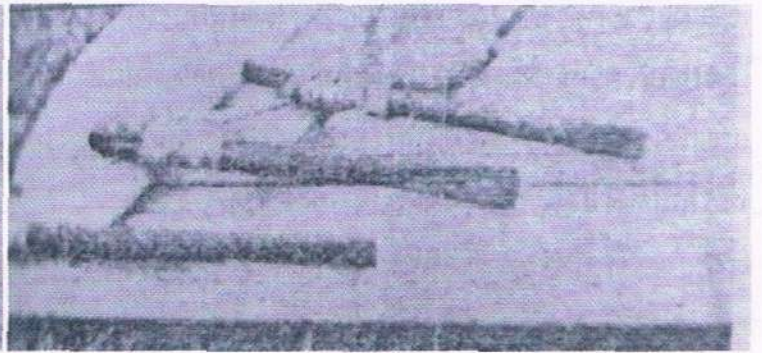
“คนวานขวานยืม” จึงหมายถึง คนที่ไม่ดี ทำงานแต่เพียงให้ผ่าน ๆ ไป ไม่ค่อยเรียบร้อย หรือสิ่งของที่ไม่ค่อยมีคุณภาพ

๓. ขวานตา เป็นขวานขนาดกลาง มีหน้าขวานหรือส่วนที่คมขวานกว้าง และมีด้ามสั้นกว่าขวานทอยเตาและขวานตา เป็นขวานของช่างไม้ใช้สำหรับถากผิวไม้หรือเนื้อไม้ให้เรียบก่อนที่จะไสกบอีกที บางครั้งอาจใช้แทนค้อนได้ด้วย

๔. ขวานปลี (บางท้องถิ่นเรียก ไร่ไฉง) เป็นขวานที่ใช้สำหรับการขุดเรือโดยเฉพาะ ตัวขวานทำด้วยเหล็กกลมหรือแบนก็ได้ ยาวประมาณ ๗-๘ นิ้ว ส่วนปลายที่เป็นคมขวานจะแบน คมขวานกว้าง ประมาณ ๑ นิ้ว ด้ามคล้ายด้ามของจอบ ยาวประมาณ ๔ คอก ส่วนโคนด้ามที่ติดกับตัวขวานจะโค้งงอ คล้ายกับด้ามของจอบวง (จอบที่ใช้ตักแต่งคันนา) บางท้องถิ่นยังนำเอามาดัดแปลงใช้เป็นเครื่องมือเจาะต้นยาง เพื่อหาน้ำมันยาง แต่ต้องทำให้มีด้ามสั้นกว่าขวานปลีที่ใช้ขุดเรือ

ขวานมือเดียว

ขวานปลี

๕. ขวานมือเดียว เป็นขวานที่ใช้ตักแต่งกิ่งเรือโดยเฉพาะ ใช้สำหรับการขุดเรือ ตัวขวานทำด้วยเหล็กยาวประมาณ ๓-๔ นิ้ว ด้ามปลายหรือส่วนคมจะมีรูปร่างแบนคล้ายลิ้ว ด้านหลังของตัวขวานจะคอดกึ่งขึ้นไปจนถึงหัวขวานเป็นเหล็กกลมหรือเหล็กเหลี่ยมก็ได้ ด้ามมีรูปร่างคล้ายกับด้ามของขวานปลี แต่จะสั้นกว่ามาก ส่วนที่เป็นตัวขวานจะติดตรึงกับด้ามในลักษณะเฉียงนิด ๆ เพื่อความเหมาะสมกับงานที่ต้องใช้ที่เป็นมุมอับหรือแค

๖. ขวานเจาะจุกไม้ สำหรับเจาะโคนไม้ซุงให้เป็นรู เพื่อใช้เป็นที่สอดร้อยโซ่เหล็ก สำหรับให้ช่างชักลากโดยตรง ขวานเจาะจุกไม้นี้จึงมีความสำคัญต่อกิจการป่าไม้ในอดีต บางแห่งนำไปใช้เจาะต้นยาง เพื่อหาน้ำมันยางเช่นเดียวกับขวานปลี แต่ในปัจจุบันการชักลากหรือเคลื่อนย้ายท่อนซุงด้วยช่างลดความสำคัญลงจึงกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรม

ขวานทุกชนิดที่กล่าวมานี้เป็นขวานที่ใช้เป็นเครื่องมือเครื่องใช้เพื่อการดำรงชีพของชาวภาคใต้ในอดีตจนปัจจุบัน บางชนิดก็ยังคงใช้กันอยู่ บางชนิดก็เลิกใช้ไปแล้ว เช่น ขวานหิน ขวานทอยเตา ขวานเจาะจุกไม้ แต่คงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบไป

หนังสืออ้างอิง

๑. ชิน อยู่ดี, คนก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย. กรมศิลปากร, ๒๕๑๒ “ดินแดนภาคใต้สมัยไพลสโตซีน” ในรายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ ๑ นครศรีธรรมราช, วิทยาลัยครู นครศรีธรรมราช, ๒๕๑๑.
๒. ชิน อยู่ดี, สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย. กรมศิลปากร, ๒๕๑๐.
๓. สุต แสงวิเชียร, “ดินแดนภาคใต้สมัยไพลสโตซีน” ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์ นครศรีธรรมราช ครั้งที่๑. จ.นครศรีธรรมราช, วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, ๒๕๑๑.